

Mäntsälän kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma 2011

Sivistyslautakunta 10.8.2011

Sisältö

1	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	3
1.1	Tehtävä	3
1.2	Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet	3
2	Esiopetuksen toteuttaminen	5
2.1	Esiopetuksen järjestäminen	5
2.2	Oppimiskäsitys	6
2.3	Oppimisympäristö	6
2.4	Työtavat	6
3	Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt	8
3.1	Eheyttäminen	8
3.2	Keskeiset sisältöalueet	8
3.2.1	Kieli ja vuorovaikutus	8
3.2.2	Matematiikka	9
3.2.3	Etiikka ja katsomus	9
3.2.4	Ympäristö ja luonnontieto	11
3.2.5	Terveys	11
3.2.6	Fyysinen ja motorinen kehitys	11
3.2.7	Taide ja kulttuuri	12
4	Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa	14
4.1	Esiopetuksen yleinen tuki	15
4.2	Esiopetuksen tehostettu tuki	16
4.3	Esiopetuksen erityinen tuki	17
4.4	Kasvun ja oppimisen tuki Mäntsälän kunnan esiopetussuunnitelmassa	18
4.5	Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa	22
4.5.1	Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	22
4.5.2	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	23

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa	26
5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki	26
5.1.1 Erityisopetus	26
5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus	26
5.2 Esiopetuksen muu tuki	27
5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa	27
5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen	28
5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen	29
5.3.1 Oppilashuolto	29
5.3.2 Turvallisuuden edistäminen	31
5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen	31
6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpä	33
6.1 Saamenkieliset	33
6.2 Romanikieliset	33
6.3 Viittomakieliset	33
6.4 Maahanmuuttajat	33
6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	34
6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpä	36
7 Arviointi	37
8 Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen	38
Lähteet	39

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Tehtävä

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomi on myös sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin, jotka edellyttävät opetuksen järjestämistä siten, että kaikkien lasten kasvu ja oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin. Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja olemus on kuitenkin aina otettava huomioon. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Mäntsälän kunnan esiopetuksen tavoitteet perustuvat Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2010. Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä sekä yhteiskunnan tarpeista.

Mäntsälän kunnassa esiopetuksen tavoitteena on:

- vahvistaa lapsen myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehittymistä
 - lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään
 - lapsi tunnistaa omia vahvuuksiaan ja haasteitaan
 - lapsi luottaa kykyihinsä ja taitoihinsa
 - lapsi kasvaa vastuuntuntoiseksi yhteisön jäseneksi, joka ottaa toiset huomioon
- vahvistaa lapsen sosiaalisten ja tunnetaitojen kehittymistä
 - lapsi tulee toimeen toisten ihmisten kanssa ja solmii ystävyyssuhteita
 - lapsi harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin
 - lapsi sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää
 - lapsi oppii paremmin hallitsemaan itseään ja selviytymään arkipäivän tilanteista
 - lapsi oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden
 - lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä
- vahvistaa lapsen kieli- ja kulttuuri identiteettiä sekä hänen kykyään ilmaista itseään monipuolisesti
- vahvistaa lapsen perustietoja, -taitoja ja valmiuksia
 - lapsi omaksuu omatoimisuustaidot esim. ruokailu, pukeutuminen, siisteys
 - lapsi oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään
 - lapsi oppii huolehtimaan omista tavaroistaan
- herättää lapsen kiinnostus luontoa kohtaan
 - lapsi ymmärtää olevansa osa luontoa ja rakennettua ympäristöä
- kehittää oppimaan oppimisen taitoja
 - lapsi säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen
 - lapsi uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet
 - lapsi oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa
 - lapsi oppii leikin kautta

2 Esiopetuksen toteuttaminen

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Esiopetus on perusopetuslain mukaista toimintaa. Mäntsälässä se kuuluu Perusturvapalvelukeskuksen (Petu) ja Sivistyspalvelukeskuksen (Sipake) vastuualueille. Esiopetusta järjestetään sekä päiväkodeissa (kunnallisissa sekä yksityisissä) että koulujen yhteydessä olevissa esiopetusryhmissä. Mäntsälän kunnassa toteutetaan myös joustavan esi- ja alkuopetuksen opetusjärjestelyjä. Joustavan esi- ja alkuopetuksen järjestämisen periaatteet selvitetään perusopetuksen aluekohtaisissa opetussuunnitelmissa, jotka päivitetään lukuvuonna 2011-2012.

Mäntsälässä esiopetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoidossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen ja ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi varhaiskasvatuspalveluja lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon sekä esiopetuksen että varhaiskasvatuksen tavoitteet. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten oppimista ja hyvinvointia edistävien yhteistyökumppaneiden kanssa.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetusikäinen lapsi on aktiivinen, utelias, liikkuva ja leikkivä. Lapsi on sosiaalinen, tunteva, tutkiva ja keskusteleva oppija. Lapsi oppii uusia asioita leikin kautta. Hän liittyy aikaisempia tietoja, taitoja ja kokemuksia toisiinsa vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Oppiminen on prosessi, joka sisältää leikkiä ja onnistumisen kokemuksia, ongelmanratkaisua ja vuorovaikutusta.

2.3 Oppimisympäristö

Hyvä esiopetuksen oppimisympäristö muodostuu fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta, kognitiivisesta ja emotionaalisesta osa-alueista.

Fyysinen oppimisympäristö tarjoaa tilaisuuden leikkiin ja aktiiviseen toimintaan: tutkimiseen, kokeiluun, luovaan ongelmanratkaisuun ja itsensä ilmaisuun. Kuitenkin lapselle pitää jäädä aikaa myös omaan rauhaan ja lepoon. Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristön varustus ja välineet ovat lapsen kehitystason mukaisia ja lapsen käytettävissä. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Psyykinen oppimisympäristö on ilmapiiriltään iloinen, avoin, kannustava ja kiireetön. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia. Aikuisen tulee olla toimissaan lapsen tervettä kasvua tukeva, läsnä oleva ja varma.

Sosiaalisessa oppimisympäristössä keskeistä on aikuisen ja lapsen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Aikuisen tehtävä on ohjata sosiaalista vuorovaikutustilannetta, jossa oppiminen tapahtuu. Samalla aikuisen tulee huomioida jokaisen lapsen yksilöllisen tapa oppia.

Kognitiivinen oppimisympäristö tarjoaa lapselle riittävästi haasteita. Se ohjaa ja tukee lapsen uteliaisuutta, oppimismotivaatiota ja itseohjautuvuutta sekä on kieliympäristönä virikkeellinen. Oppimisympäristön tulee tukea lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi.

Emotionaalinen oppimisympäristö tukee monipuolisesti lapsen hyvinvointia. Kannustavassa ja turvallisessa ympäristössä lapsi harjoittelee ilmaisemaan tunteitaan sekä ratkaisemaan ristiriitoja ja sietämään pettymyksiä.

2.4 Työtavat

Esiopetuksen tavoitteet, sisällöt ja työtavat eheytetään lapsen elämään ja lapselle merkityksellisiin asioihin liittyviin kokonaisuuksiin. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista. Lasten toiveita kuullaan valittaessa työtapoja. Lapselle annetaan mahdollisuus työskennellä yksin, kahdestaan aikuisen tai toisen lapsen kanssa, pienryhmissä ja yhdessä koko lapsiryhmän kanssa.

Leikki on esiopetuksen keskeinen toimintatapa ja kasvatuksen menetelmä. Lapsi oppii luontevasti ja aktiivisesti kun hänellä on tilaa, aikaa, leikkivälineitä ja leikkirauhaa. Esiopetuksen muita työtapoja ovat esimerkiksi havaintojen tekeminen ja tutkiminen, liikkuminen, kuunteleminen, keskustelu, lorut, sadut, draama, laulaminen ja soittaminen, kädentyöt, erilaiset työtehtävät sekä retket.

Opettajan tehtävä on innostaa lasta oppimaan ja auttaa häntä tiedostamaan omat mahdollisuutensa oppijana. Lapsi oppii huomaamaan, että hän voi itse vaikuttaa oppimiseensa.

3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin ja asioihin, mitkä laajentavat lapsen maailmankuvaa. Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt.

Oppimisen keskeinen osa on kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monipuolisin työtavoin.

Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä niin, että sisällöistä ja lapsen arkipäivää yhdistävistä eri asioista muodostuu teemakokonaisuuksia.

3.2 Keskeiset sisältöalueet

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun, ilmaisun ja oppimisen keskeinen väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvaansa. Esiopetuksessa kielellisiä taitoja harjoitellaan kaikilla osa-alueilla. Lasta kannustetaan toimimaan aktiivisena puhujana ja kuuntelijana erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Lasta rohkaistaan kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Ryhmän jäsenenä lapsi harjoittelee toisten lasten ja aikuisten kuuntelemista, keskusteluun osallistumista ja oman vuoron odottamista.

Esiopetuksen tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Lapselle luetaan satuja ja tarinoita, ja näistä saatujen elämysten avulla lapsen taito käyttää kieltä kehittyy rikkaasti ja monipuolisesti. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan myös kielellä leikkien, lorujen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kieleen. Aikuisen tulee tarjota malli puhutusta ja kirjoitetusta kielestä sekä antaa lapselle mahdollisuus omiin kirjoittamis- ja lukemisyriksiin. Erilaisten kielellisten leikkien avulla lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puhutuksi.

tavoitteet:

- lapsi rohkaistuu puhujana, kuuntelijana, keskustelijana
- lapsi harjoittelee vuorovaikutuksen perustaitoja: keskittymistä, kuuntelemista, kysymysten esittämistä, kysymyksiin vastaamista, omanvuoron odottamista, ohjeen mukaan toimimista
- lapsi harjoittelee ilmaisemaan omia mielipiteitään ja tunteitaan kielen avulla
- lapsen mielikuvitus ja ajattelu rikastuvat
- lapsen sanavarasto kehittyy
- lapsen mielenkiinto herää luku- ja kirjoitustaitoa kohtaan
- Lapsi ymmärtää, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puhutuksi
- lapsi kiinnostuu erilaisesta kirjallisuudesta
- lapsi tutustuu erilaisiin teksteihin ja ilmaisuihin, yksittäisiin sanoihin, kirjaimiin ja äänneisiin

sisältö:

- sadut, kertomukset, kertovat tietotekstit, runot, lorut, riimit, esitykset ym.
- luku- ja kirjoitussuunta
- leikkilukeminen
- kirjain-ääne vastaavuus
- sanojen rytmittäminen
- kirjainhahmon tunnistaminen

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Aikuisen rooli on ohjata ja tukea lapsen matemaattisten käsitteiden ymmärtämistä sekä luoda sopiva oppimisympäristö matemaattiselle ajattelulle.

Lapsen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi, hauskaksi, haastavaksi, merkitykselliseksi ja mielekkääksi. Matematiikan oppiminen esiopetuksessa tapahtuu keskustellen, leikkien ja pelaten. Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristöään. Lasta tulee kannustaa kertomaan, mitä hän ajattelee ja miten hän ajattelee.

tavoitteet:

- lapsen kiinnostus matematiikkaa kohtaan herää
- lapsi suhtautuu matematiikkaan myönteisesti
- lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy
- lapsi ymmärtää matematiikan keskeisiä käsitteitä

sisältö:

- luokittelu, vertailu, järjestäminen, sarjoittaminen ja päättelemine
- lukukäsite: lukumäärä, lukusana, numeromerkki eli numero
- lukujonot
- aika- ja rahakäsite

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n pykälän säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämänkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämänkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Esiopetuksen **eettinen kasvat**us sisältyy kaikkeen toimintaan, ja se on koko ryhmälle yhteistä. Eettisen kasvatuksen tavoitteet ovat lapsen itsetunnon kehittyminen, sosiaalisten taitojen vahvistaminen ja elinympäristön kunnioittaminen.

tavoitteet:

- lapsen itsetunto ja eettinen ajattelu kehittyvät
- lapsen sosiaaliset taidot vahvistuvat
- lapsi oppii kunnioittamaan toisia ihmisiä ja elinympäristöään

Esiopetuksen **kulttuurinen katsomuskasvatus** sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Se tukee erityisesti oman kotiseudun kulttuurin ja luonnon arvostamista sekä erilaisten ihmisten ja kulttuurien hyväksymistä. Lapsi oppii pohtimaan katsomuksellisia elämänkysymyksiä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Lapsella on mahdollisuus tutustua muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien lasten uskontojen ja vakaumusten tapoihin.

tavoitteet:

- lapsi suhtautuu myönteisesti ja kunnioittavasti erilaisiin ihmisiin, kulttuureihin sekä muihin uskontoihin
- lapsi tutustuu Mäntsälän kulttuuriympäristöön ja luontoon

Esiopetuksen **uskontokasvatuksen** tavoitteena on antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin, uskonnollisiin juhliin sekä niihin liittyviin perinteisiin. Lapsen huoltaja valitsee osallistuuko lapsi uskontokasvatukseen. Esiopetusta toteutettaessa kannustetaan tekemään yhteistyötä Mäntsälän seurakunnan kanssa.

tavoitteet:

- lapselle annetaan mahdollisuus tutustua evankelisluterilaisen uskonnon keskeisiin sisältöihin
- Lapsi tutustuu kirkkovuoden juhliin

Esiopetuksen **elämänkatsomustietokasvatus** on vaihtoehto uskontokasvatukselle. Elämänkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä liittyen ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön.

tavoitteet:

- lapsi oppii suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa.

etiikan ja katsomuksen yhteiset sisällöt:

- hyvät tavat
- ristiriitojen selvittäminen, anteeksi pyytäminen ja antaminen, rehellisyys
- käsitteet oikein-väärin, hyvä-paha
- erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen
- kulttuuriperinnön siirtäminen

3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Esiopetuksessa ympäristö- ja luonnontietokasvatuksen lähtökohtana on tutkiva lapsi monimuotoisessa elinympäristössä, johon kuuluvat ympäröivä luonto ja rakennettu ympäristö, ympäristön ilmiöt sekä kulttuuri. On tärkeää, että lapsi kokee elinympäristönsä turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimis- ja leikkipaikaksi. Tällöin lapselle kehittyvät sekä myönteinen minäkuva että myönteinen suhde ympäristöön. Esiopetuksessa tarjotaan lapselle mahdollisuus liikkua luonnossa. Aikuinen ohjaa lasta kunnioittamaan ja suojelemaan ympäristöä. Lasta rohkaistaan kysymään kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Lasta opetetaan kantamaan vastuuta omista valinnoistaan ja teoistaan suhteessa ympäristöön ja luontoon.

tavoitteet:

- lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä
- lapsi luo myönteisen ja elämyksellisen suhteen lähiympäristöön ja luontoon
- lapsi oppii liikkumaan lähiympäristössään turvallisesti

sisällöt:

- liikutaan ja leikitään luonnossa
- tutkitaan ilmiöitä kaikkien aistien avulla
- liikennekasvatus
- kestävän kehityksen periaatteet
- Mäntsälän kulttuuriperinteet ja -tapahtumat
- harjoitellaan kansalaistaitoja turvallisuuden näkökulmasta

3.2.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä. Lasta kannustetaan huolehtimaan terveydestään ja henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen ohjaus toteutetaan luontevasti aidoissa arkielämän tilanteissa. Terveyskasvatuksessa opetellaan terveellisiä ruokatottumuksia ja hyviä tapoja. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Aikuisen tehtävä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä siten että työn, levon ja virkistyksen tasapaino toteutuvat lapsen arjessa.

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvuille, kehitykselle ja terveydelle. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin niin ulkona kuin sisälläkin. Liikunta edistää lapsen oppimisvalmiuksia, käsitteiden oppimista ja terveen itsetunnon kehittymistä. Liikunta on helppo sisällyttää muihin sisältöalueisiin.

Liikunnan tavoitteena on että lapsi kokee liikunnan myönteisenä asiana. Monipuolisella liikunnalla pyritään tukemaan lapsen kehonhahmotusta ja kehon liikkeiden hallintaa.

Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden- ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa.

tavoitteet:

- lapsi kokee liikkumisen iloa ja riemua.
- lapsen into ja rohkeus omatoimiseen liikkumiseen heräävät
- lapsen kehonhahmotus ja liikkeiden hallinta kehittyvät
- lapsen hienomotoriikka, kädentaidot, käden - ja silmän yhteistyö kehittyvät

sisältö:

- liikkuminen erilaisissa ympäristöissä, kaikkina vuodenaikoina
- tarjotaan monipuolisia liikuntamuotoja, leikkejä ja pelejä
- pyritään käyttämään monipuolisia liikuntavälineitä
- monipuoliset hienomotoriset tehtävät esim. piirtäminen, maalaaminen, muotoilu ja rakentelu

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisus harjaantuvat kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla. Lapsi saa kokemuksia ja elämyksiä eri aistien avulla sekä tekemällä itse että seuraamalla toisten toimintaa. Ilo, leikki ja mielikuvituksen käyttö liittyvät lapsen taidekokemuksiin. Esiopetuksessa lasta ohjataan arvostamaan omaa ja muiden taiteellista työtä.

Kuvataide ja kädentaidot:**tavoitteet:**

- lapsen ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät monipuolisten elämysten ja kokemusten myötä
- lapsi kokeilee monipuolisesti erilaisia materiaaleja, välineitä ja työtapoja
- lapsen visuaalinen havaintokyky harjaantuu
- lapsi harjoittelee hienomotorisia taitoja

sisältö:

- erilaiset välineet, materiaalit ja työtavat esim. piirtäminen, maalaaminen, muotoilu, rakentelu, askartelu ja käsityöt
- kuvien tarkastelu ja tehdyistä havainnoista keskustelu

Musiikki:

tavoitteet:

- lapsen kiinnostus musiikkia kohtaan herää musiikillisten elämysten ja kokemusten kautta
- lapsen ilmaisu ja ongelmaratkaisukyky sekä mielikuvitus kehittyvät
- lapsi käsittelee musiikin avulla erilaisia tunteita
- lapsi rohkaistuu laulamaan ja soittamaan
- musiikkiperinteen siirtyminen ja säilyminen

sisältö:

- musiikin, äänien ja hiljaisuuden kuuntelu sekä niistä keskusteleminen
- rytmi
- laulaminen ja äänenkäyttö
- soittaminen (rytmi - ja keho-soittimet)

Draama:

tavoitteet:

- lapsi oppii ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan draaman keinoin
- lapsi harjoittelee vuorovaikutustaitoja yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa
- lapsi oppii toimimaan ryhmässä

Sisältö:

- vapaa- ja ohjattu leikki
- erilaiset teatteriesitykset
- keskustelu, kertominen, sadut, tarinat

Mediakasvatus:

tavoitteet:

- lapsi harjoittelee taitoja median kohtaamiseen ja käsittelyyn
- lapsi harjoittelee tekemään omia valintojaan median suhteen yhdessä aikuisen kanssa

sisältö:

- lapsi ja aikuinen käyttävät mediaa yhdessä ja keskustelevat esiin nousevista teemoista

4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvuun ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapseen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä.

Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa esiopettaja laatii myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia.

Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvon laatimisessa voidaan käyttää myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen arvon laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvon perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleenarviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä

- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

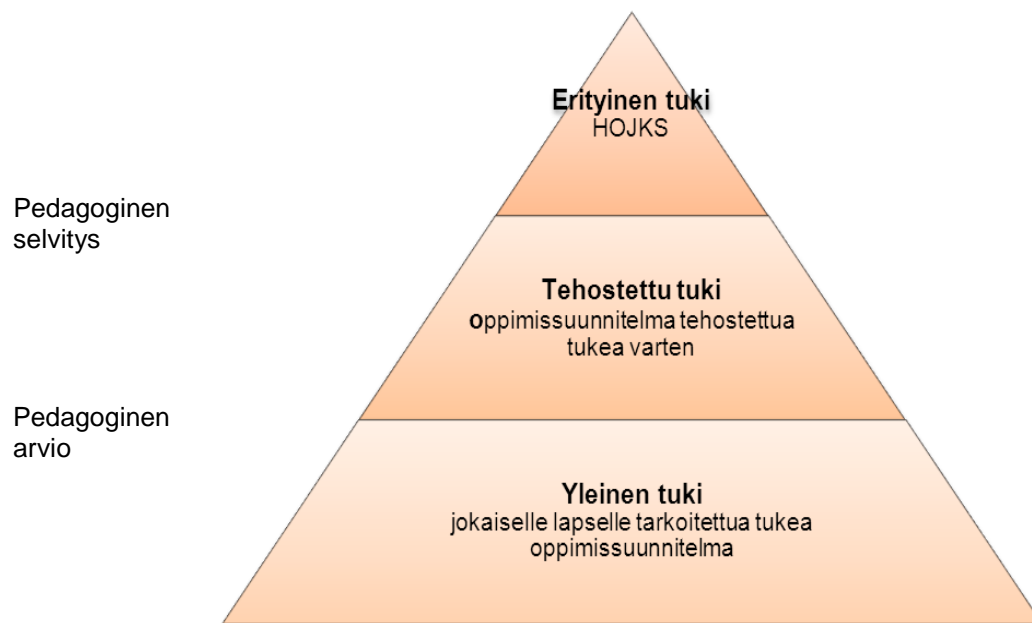
4.4 Kasvun ja oppimisen tuki Mäntsälän kunnan esiopetussuunnitelmassa

Mäntsälän kunnan esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisessa on tehty yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Lasta tuetaan suunnitelmallisesti etenevän ja vahvistuvan kolmiportaisen (yleinen tuki, tehostettu tuki, erityinen tuki) mallin mukaisesti. Lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan ensisijaisesti yleisellä tuella. Tuen tarpeen ollessa yleistä tukea jatkuvampaa tai vahvempaa, etenee tuen antaminen suunnitelmallisesti tehostettuun tukeen ja tarvittaessa edelleen erityiseen tukeen.

Tuen tarve arvioidaan ja tukitoimet suunnitellaan, järjestetään sekä toteutetaan yhteistyössä huoltajien, opetus- ja kasvatushenkilöstön sekä oppilashuoltopalveluista vastaavien tahojen (mm. oppilashuoltoryhmä) kanssa. Kaikkien tukitoimien järjestämisen lähtökohtana on kasvatuskumppanuus lapsen huoltajien kanssa.

Kuva 1. Tuen kolmiportainen malli

Yleinen tuki Mäntsälässä

Mäntsälässä yleinen tuki rakennetaan lapsikohtaisesti ja sitä muutetaan joustavasti lapsen kokonaistilanteen vaatimalla tavalla yhteistyössä lapsen ja tämän huoltajien kanssa. Yleinen tuki voidaan myös rakentaa ryhmä/luokkakohtaisesti, jolloin tuen muodot ovat enemmän opetusjärjestelyratkaisuja. Esiopettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa.

Esimerkkejä yleisen tuen muodoista Mäntsälässä:

- kasvatuskumppanuus
- lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen havainnointi (esim. lapsen oppimisvalmiuksia selvittävät seulat), seuranta sekä arviointi
- eriyttäminen
- oppimisympäristön ja -kulttuurin arviointi ja muokkaaminen
- opettajien yhteistyö
- erityislastentarhanopettajan/laaja-alaisen erityisopettajan tuki
- avustaja- ja tulkitsemispalvelut
- opetusryhmien joustava muuntelu
- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Tehostettu tuki Mäntsälässä

Mikäli lapsen esiopettajalla herää huoli, että yleinen tuki ei riitä lapselle, esiopettaja laatii kirjallisen pedagogisen arvion.

Pedagoginen arvio:

Pedagogisessa arviossa kuvataan:

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta
- lapsen saamaa yleistä tukea ja arviota sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiuksia sekä kasvuun ja oppimiseen liittyviä erityistarpeita
- tukijärjestelyjä, joilla lasta tulisi jatkossa tukea

Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Lapselle laadittua oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa hyödynnetään pedagogisen arvion laatimisessa.

Mäntsälässä tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään ja päätetään, pedagogiseen arvioon perustuen, moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä, jota käsitellään luvussa 5.3.1. Mikäli päätetään, että lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea, esiopettaja kirjaa lapsen opetuksen ja tukitoimien järjestämisen oppimissuunnitelmaan tehostettua tukea varten.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Mäntsälässä tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti lapsen omassa esiopetuspaikassa.

Esimerkkejä tehostetun tuen muodoista Mäntsälässä:

- kaikki esiopetuksen yleisen tuen muodot
- rakenteelliset tukitoimet eli tukikertoimen ja avustajien käyttö
- erityislastentarhanopettajan/ laaja-alaisen erityisopettajan tuki
- lapsen yksittäisten kehityksen osa-alueiden tukeminen
- vuorovaikutusta tukevat kommunikaatiokeinot
- lapsen oman toiminnanohjauksen vahvistaminen
- oppilashuolto
- säännöllinen seuranta ja arviointi

Erityinen tuki Mäntsälässä

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä laadittava pedagoginen selvitys. Pedagogisen selvityksen tekee erityislastentarhanopettaja tai laaja-alainen erityisopettaja Mäntsälän kunnan lomakkeelle. Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään.

Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä.

Pedagoginen selvitys:

Pedagogisen selvityksen laatimista varten erityislastentarhanopettaja/ laaja-alainen erityisopettaja hankkii:

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan:

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta
- lapsen saamaa tehostettua tukea ja arviota sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiuksia sekä kasvuun ja oppimiseen liittyviä erityistarpeita
- tukijärjestelyjä, joilla lasta tulisi jatkossa tukea

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään pedagogista arvioita, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tehostettua tukea varten sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erityisen tuen päätöksen voi tehdä ennen esiopetuksen alkamista tai esiopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja tehostetun tuen antamista esiopetuksessa perustuen psykologin tai lääkärin arvioon.

Pedagoginen selvitys käsitellään oppilashuoltoryhmässä ja, jonka rehtori/päiväkodinjohtaja oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana allekirjoittaa. Päätöksen erityiseen tukeen siirtymisestä tai sen jatkumisesta tekee ao. viranhaltija rehtorin/päiväkodinjohtajan esityksestä. Esityksen liitteenä tulee olla oppilashuoltoryhmässä käsitelty ja rehtorin/päiväkodinjohtajan allekirjoittama pedagoginen selvitys sekä tarvittaessa muut esitystä tukevat asiantuntijalausunnot.

Mäntsälässä erityisen tuen päätöksen tekee opetuspäällikkö, kun kyseessä on

- pidennetty oppivelvollisuus,
- esiopetus järjestetään koulun yhteydessä tai,
- kun kyseessä on koulunkäynnin aloittamisen siirtäminen (koulunkäynnin aloittaminen vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin).

Päivähoidon päällikkö tekee erityisen tuen päätöksen lapselle, joka on esiopetuksen lisäksi kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa.

Erityisen tuen päätöstä tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä.

Esimerkkejä erityisen tuen muodoista Mäntsälässä:

- kaikki yleisen ja tehostetun tuen muodot
- Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS

4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Mäntsälän kunnassa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Mäntsälässä sitä käytetään osana yleistä tukea. Lapsen opetuksen ja tukitoimien järjestäminen tehostetun tuen aikana, kirjataan lomakkeelle oppimissuunnitelma lapsen tehostettua tukea varten.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma antaa pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä yhteistyötä. Esiopettaja ja huoltaja/t laativat yhteistyössä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tai lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tehostettua tukea varten tai HOJKS:n. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Mäntsälän kunnassa jokaiselle lapselle laaditaan yleisen tuen aikana esiopetuksen oppimissuunnitelma.

Lapsen oppimissuunnitelma sisältää:

- lapsen perustiedot
- lapsen ajatuksia ja odotuksia
- huoltajan toiveet ja odotukset
- lapsen oppimisvalmiuksien kuvaus
- lapsen oppimiseen työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet ja menetelmät
- oppimissuunnitelman arviointi
- arviointiin osallistuneet

Yleisen tuen oppimissuunnitelman liitteenä on Mäntsälän kunnassa oppimissuunnitelma lapsen tehostettua tukea varten, joka laaditaan tehostettua tukea saaville lapsille.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Mäntsälän kunnassa lapselle laaditaan tehostetun tuen aikana oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten.

Lapsen oppimissuunnitelma tehostettua tukea varten sisältää:

- lapsen perustiedot
- lapsen oppimisvalmiuksien, oppimiseen ja esiopetukseen liittyvät erityistarpeet

- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut
- aikaisemmat asiakirjat
- moniammatillinen yhteistyö
- oppimissuunnitelman arviointi
- arviointiin osallistuneet

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma erityisen tuen aikana

Mäntsälän kunnassa lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma sisältää:

- lapsen perustiedot
- suoritettut tutkimukset ja yhteistyötahot
- lapsen kehityksen kuvaus
- esiopetuksen tavoitteet ja toteutus
- opetusjärjestelyt
- arviointi
- HOJKS:n laatijat

4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. (Perusopetuslaki 17 a § (642/2010))

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Mäntsälän kunnan HOJKS sisältää seuraavat tiedot:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten esim. joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut

- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

HOJKS:n laatimisen prosessi ja vastuut:

Perusturvapalvelukeskus:

- päiväkodin johtaja vastaa, siitä että jokaisella lapsella, jolla on erityisen tuen päätös, on asianmukaisesti laadittu HOJKS
- suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä
- päiväkodin johtaja vastaa HOJKS:n laadinnasta, toteuttamisen seurannasta ja ajanmukaisista päivityksistä
- erityislastentarhanopettaja vastaa HOJKS:n laatimisen prosessista
- esiopettaja laatii HOJKS asiakirjan
- huoltaja allekirjoittaa asiakirjan
- esiopettaja ja oppilashuollon työntekijät vastaavat omalta osaltaan sovittujen tukitoimien toteuttamisesta yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa
- HOJKS tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa
- HOJKS:a muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa

Sivistyspalvelukeskus

- koulun rehtori vastaa siitä, että jokaisella oppilaalla, jolla on erityisen tuen päätös, on asianmukaisesti laadittu HOJKS
- suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä
- koulun rehtori vastaa HOJKS:n toteuttamisen seurannasta sekä ajanmukaisista päivityksistä
- HOJKS:n laatimisesta vastaa koulun erityisopettaja tai erityisluokanopettaja yhteistyössä luokanopettajan tai -valvojan kanssa.
- oppilaan asian omistajana toimii esi/luokanopettaja, -valvoja tai erityisluokanopettaja
- HOJKS:n laadintaan osallistuvat tarvittaessa myös muut oppilasta opettavat opettajat
- HOJKS:n laatija huolehtii tiedottamisesta tarvittavilta osin myös muille oppilasta opettaville opettajille sekä avustajille
- huoltaja allekirjoittaa asiakirjan
- kukin opettaja ja työntekijä vastaa omalta osaltaan sovittujen tukitoimien toteuttamisesta
- HOJKS tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa
- HOJKS:a muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Mäntsälässä erityisen tuen päätökseen perustuva erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa.

Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erityislastentarhanopettajalla ja laaja-alaisella erityisopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana. Toimiminen yhteistyössä kodin kanssa on erittäin tärkeää.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua. Mäntsälässä päätöksen pidentämisestä oppivelvollisuudesta tekee opetuspäällikkö.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

5.2 Esiopetuksen muu tuki

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana. Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä (päiväkodinjohtaja/rehtori).

Mäntsälän kunnassa yhteistyö kotien kanssa on kasvatuskumppanuuteen perustuvaa. Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on

- edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista
- lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia
- luoda luottamuksellinen yhteys huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön kanssa
- luoda pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle

Esimerkkejä kodin kanssa tehtävistä yhteistyön toimintatavoista Mäntsälän kunnassa:

- ennen esiopetusvuoden alkamista lapsella ja huoltajalla/huoltajilla on mahdollisuus tutustua esiopetuspaikkaan toukokuussa järjestettävässä tutustumispäivässä
- varhaiskasvatuksesta siirretään esiopetukseen siirtyvän lapsen tiedot huoltajien suostumuksella
- huoltajat osallistuvat oppimissuunnitelman laadintaan esiopetusvuoden syksyllä ja arviointiin keväällä
- riittävä määrä vanhempainiltoja, joiden tarkoituksena on keskustella huoltajien kanssa lapsia koskevista asioista, mahdollistaa tutustuminen toisiin huoltajiin ja esiopetuspaikan kulttuuriin
- vanhempainillat ja muut yhteistyön toimintatavat määritellään esiopetuspaikkakohtaisesti toimintakausittain laadittavassa työsuunnitelmassa
- huoltajille annetaan mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi esiopetuspaikan kasvatustavoitteita koskevissa keskusteluissa
- tiedottamista tuetaan kirjallisilla tiedotteilla
- mahdolliset esiopetuspaikkojen vanhempainyhdistykset edistävät osaltaan kodin ja esiopetuspaikan välistä yhteistyötä
- esiopetuspaikan ja kodin välisen yhteistyön toteutumisesta vastaa päiväkodin johtaja tai koulun rehtori

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. tavoitteena on että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittämiseksi pyritään mahdollistamaan tasavertainen vuorovaikutus muiden kanssa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Mäntsälän kunnassa tämän päätöksen tekee päivähoiton päällikkö tai opetuspäällikkö lukuvuosi-kohtaisesti. Päiväkodinjohtaja/rehtori kohdentaa yksikkönsä tulkitsemis- ja avustajapalveluresurssit lapsi- ja/tai ryhmäkohtaisesti. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkittamis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Oikea-aikainen ja riittävä tulkittamisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tulkitseminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkittamis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus. Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkittamis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkittamis- ja avustamispalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkittamis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkittamis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkittamisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010)

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä.

Koko Mäntsälän kunnan oppilashuoltotyötä koordinoi kunnan oppilashuoltoryhmä (KOHR), jonka tehtävänä on vuosittain linjata kehittämiskohteet sekä toimintamallit kunnan esiopetukselle oppilashuoltotyötä varten. Kunnan oppilashuoltoryhmää koordinoi opetuspäällikkö tai viranhaltija, jolle toimintavalta on delegoitu. Kunnan oppilashuoltoryhmä koostuu moniammatillisesta ryhmästä, johon kuuluu Sivistyspalvelukeskuksen sekä Mustijoen perusturvan henkilöstöä. Kunnan oppilashuoltoryhmän toimintaa koordinoiva viranhaltija päättää ryhmän kokoonpanosta ja toimii ryhmän puheenjohtajana.

Oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Silloin, kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä lasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua vain ne lapsen opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin lapsen asian käsittely välittömästi kuuluu.

Tällaisia henkilöitä voivat olla päiväkodin johtaja tai koulunrehtori, esiopettaja, esi-/luokanopettaja, terveydenhoitaja, erityislastentarhanopettaja / laaja-alainen erityisopettaja, lapsen tukeen osallistuva avustaja, psykologi ja tarvittaessa lääkäri tai lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja. Käsiteltäessä yksittäistä lasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle lapsesta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Mäntsälän kunnan jokaisessa esiopetuspaikassa toimii moniammatillinen oppilashuoltoryhmä, jonka kokoonpanosta vastaa päiväkodin johtaja tai koulun rehtori. Tämän oppilashuoltoryhmän tehtävänä on kehittää, seurata ja arvioida koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehtia siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on tärkeä osa esiopetusta ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa. Mäntsälän kunnassa huoltajan tulee toimittaa lapsen erityisruokavaliosta lääkärintodistus esiopetuspaikkaan.

Esiopetuksessa tapahtuvan ruokailun järjestäminen kirjataan lukuvuosittaiseen työsuunnitelmaan, jossa kuvataan sen ajankohta, kesto ja muut mahdolliset käytänteet.

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010). Jokainen esiopetusyksikössä työskentelevä on velvollinen huolehtimaan yksikössä työskentelevän henkilön oikeudesta turvalliseen opiskelu- ja työympäristöön sekä toimia tiedossaan olevan välittömästi turvallisuutta vaarantavan tekijän poistamiseksi.

Mäntsälän kunnassa toimivissa päiväkodeissa tulee olla turvallisuusohjeistus, joka pitää sisällään palo- ja pelastussuunnitelman, kriisisuunnitelman, suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Turvallisuussuunnitelman tulee myös sisältää toimintatavat joilla tuetaan lapsen toimintakyvyn säilyttämistä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Suunnitelmien- ja ohjeistuksien laadinnasta sekä vuosittaisesta päivityksestä on vastuussa päiväkodin johtaja.

Mäntsälän kunnan jokaisella koululla noudatetaan kuntakohtaista perusopetuksen turvallisuussuunnitelmaa. Suunnitelma pitää sisällään alue- ja koulukohtaiset osiot. Turvallisuussuunnitelma sisältää pelastussuunnitelman, kriisisuunnitelman, suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, järjestyksen ylläpitoa koskevan ohjeistuksen sekä suunnitelman henkisen hyvinvoinnin ja turvallisen oppimisympäristön turvaamiseksi. Kuntakohtaisen perusopetuksen turvallisuussuunnitelman hyväksymisestä päättää sivistyslautakunta. Suunnitelman toimeenpanosta, noudattamisesta ja toteutumisesta on vastuussa koulun toiminnasta vastaava rehtori. Perusopetuksen turvallisuussuunnitelmaa kehittää ja päivittää turvallisuussuunnitelmatyöryhmä vuoden 2011 aikana. Alue- ja koulukohtaiset osiot laaditaan ja päivitetään kevätkauden 2012 aikana. Päivitetty suunnitelma otetaan käyttöön lukuvuoden 2012-2013 alusta lukien. Siirtymävaiheen aikana noudatetaan ja päivitetään voimassa olevia suunnitelmia.

Esiopetuksessa toteutettavan kuljetuksen odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista. Kuljetusten järjestämisestä ja myöntämisestä vastaa päivähoidon päällikkö tai koulutoimenjohtaja.

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä lasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne lasta opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin lapsen asian käsittely välittömästi kuuluu.

Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, päiväkodinjohtaja tai lapsen opettaja, kouluterveydenhoitaja, hyvinvointineuvolan terveydenhoitaja, erityisopettaja, erityislastentarhanopettaja, lapsen kanssa työskentelevä avustaja, lapsi- ja koulupsykologi, koulukuraattori ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä. Oppilashuoltotyössä käsiteltävät lapsen ja hänen perheensä tiedot ovat salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi. Lapselle esiopetuksenpääätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia. Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoiton henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

6.1 Saamenkieliset

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamenkielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame.

6.2 Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ruotsin kielessä ja kädentaidoissa.

6.3 Viittomakieliset

Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkausta.

6.4 Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielenkehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen-/ruotsinkielentaidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on oman arvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja –kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa lapselle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omaleimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvassa määrittämällä tavalla (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatuksen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitetulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2- 4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja –menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Toiminta, kasvatusta ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatusopillisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustavoihin näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustavoihin lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Eriyiseen kasvatustopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Eriyiseen kasvatustopilliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Esiopetuksessa erityinen kasvatustopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustopilliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustopilosophiset ja pedagogiset lähtökohdat (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosophiasta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielellä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

7 Arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvuja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista. Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 2010).

Mäntsälän kunnassa esiopetuksen toteutumista ja esiopetussuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti. Esiopetuksen päätteeksi lapselle annetaan osallistumistodistus.

8 ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010 on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä sekä luodaan niiden pohjalta toiminnallisia kokonaisuuksia.

Mäntsälän kunnan esiopetussuunnitelma on laadittu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010 pohjalta. Esiopetussuunnitelmassa on otettu huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja nuoria koskevat suunnitelmat ja päätökset. Esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä Mustijoen perusturvan- ja sivistyspalvelukeskuksen tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Keskeisessä roolissa on toiminut esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelmatyöryhmä.

Tämä Mäntsälän kunnan esiopetussuunnitelma on kuntakohtainen. Lisäksi jokainen toimintayksikkö laatii vuosittain oman esiopetuksen työsuunnitelmansa (perusopetuksessa työ- ja kehittämissuunnitelma), josta käy ilmi päiväkodin tai koulun toimintaympäristö sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan työn suunnittelua ja sen tulee toimia hänen työvälineenään.

Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräykset ja ohjeet(2010:27). Opetushallitus. Juvenes Print-Tampereen Yliopistopaino oy. Tampere.